

SWEDENBORG, EMANUEL

**Om jordenes och planeternas gång och
stånd: thet är några bewisliga skiäl at jorden
aftager i sitt lopp och nu går longsammare
än tilförene; görande winter och sommar,
dagar och nätter lengre i ansee**

Skara
1718

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

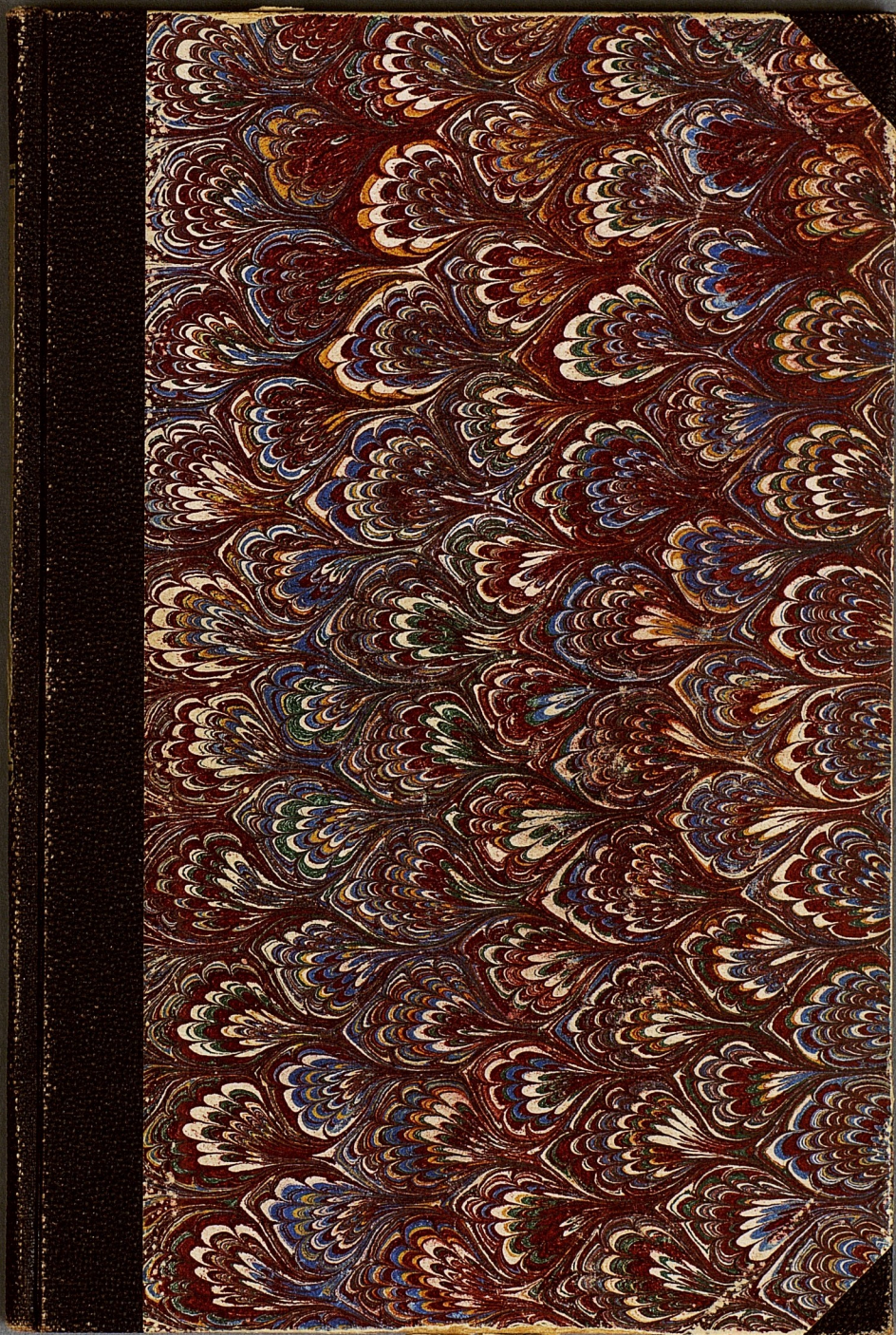
Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> eller boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

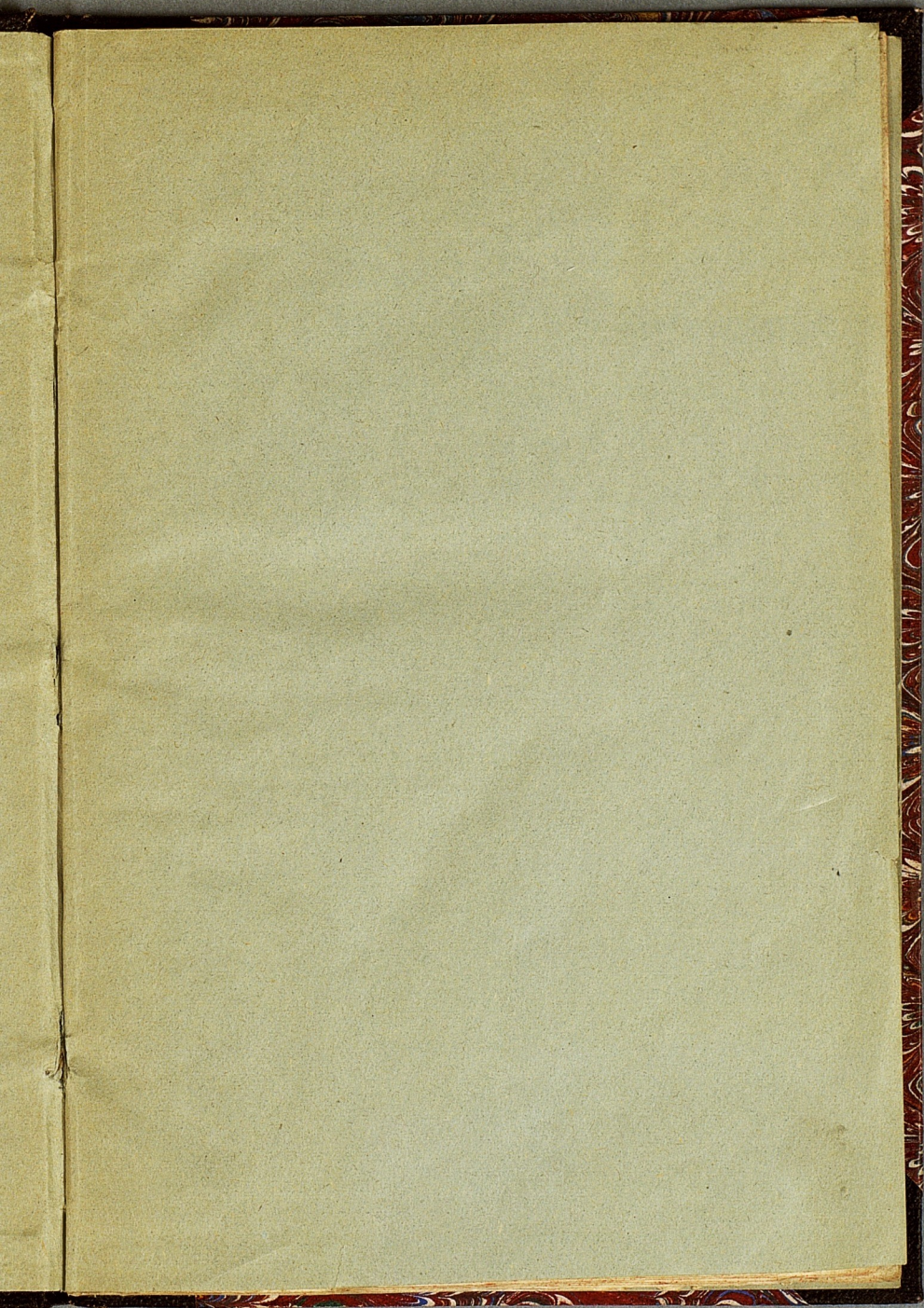

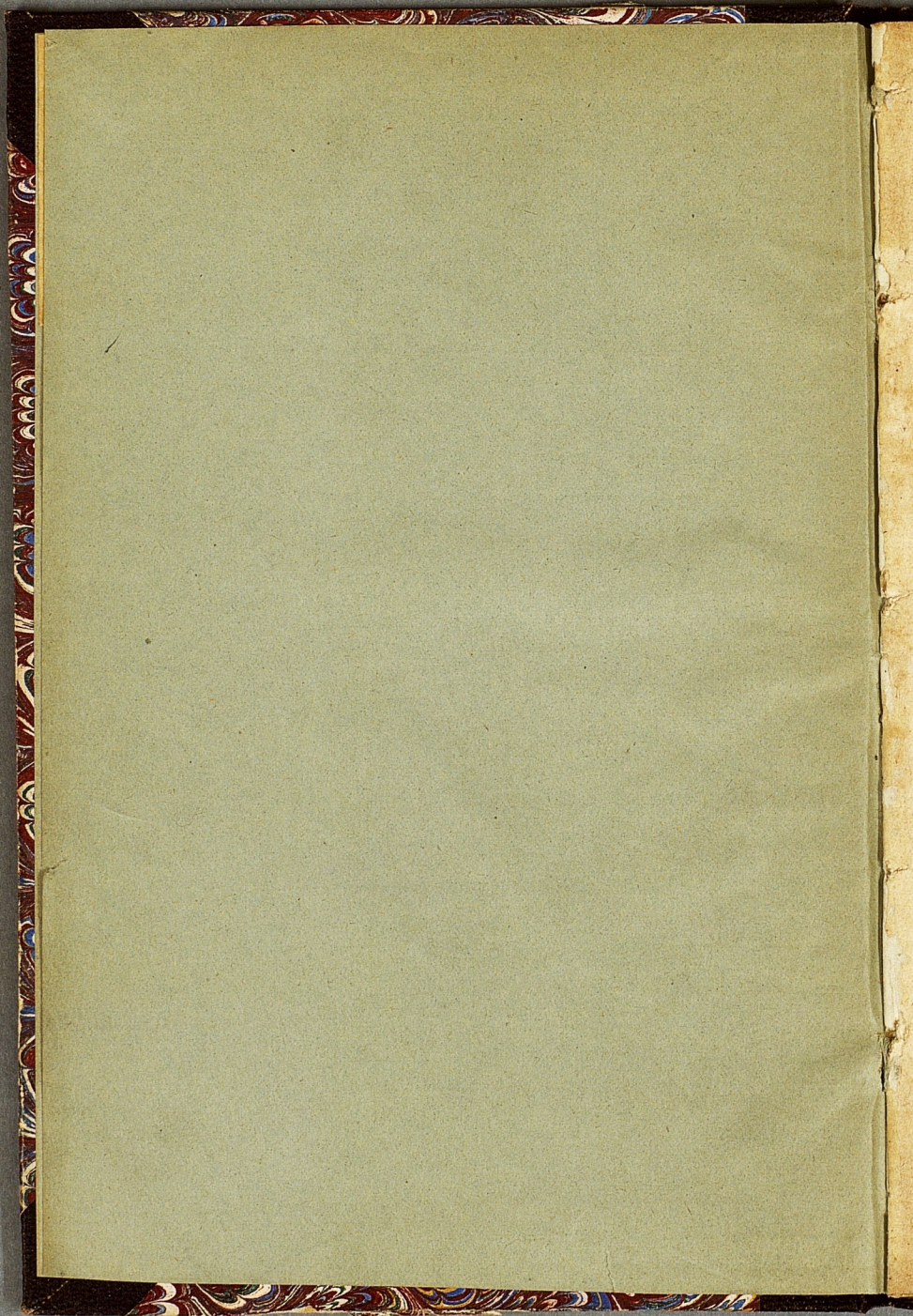
Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Swedens

Vet. skr.

Swedens
Vet. skr.
o

J. N. D.

Om

Jordenes och Planeternas

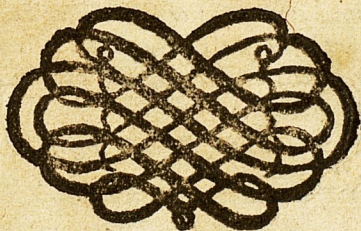
Bång och Stånd:

Thet är

Några bewislige skiål

At

Jorden aftager i sitt lopp och nu går
longsammare än tilföre; giörande
wiater och sommar / dagar och nätter
lengre i anseende til Tiden nu
än förr.

SKAAR /

Tryckt hos sai. A. Kiellbergs Enko;

Ovidii Metamorph. Lib. I.
Fab. III. IV.

A Urea prima sata est etas, que vindice
nullo
Sponte sua sine lege fidem rectumque colebat.

Ver erat aeternum: placidig; tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores;
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renovatus ager gravidis canebat aristas,
Flumina jam lacris, jam flumina nectaris ibant,
Flavaq; de viridi stillabant àice mella.
Postquam Saturno tenebroso in tartara misso,
Sub Jove mundus erat: subiitque argentea proles,
Auro deterior, fulvo pretiosior aere:
Jupiter antiqui contraxit tempora Veris,
Perque hyemes aestusq; & inaequales autumnos
Et breve ver spatiis exegit quatuor annum. &c.

* *

* *

* *

Durchleuchtigste nådigste
Herre och Arsprink !

S Underdånighet framter jag
mig för Eders Kungliga
Högghet med en ny Handling om
Jordenes Gång och Stånd : then
Höga Råd / som Eders Kungliga
Högghet har tekts wisa för lärdom
och kunskaper / är mig en försäkring
at thetta nådigt warder ansedt.
Hafwande nu härjemte tilfelle at
):(2 beflaga

beklaga then almenna stora sorg som
timad är medels Vår glöryrdig-
ste *MONARCHS* hastiga döds-
fall ; Men theremot at skatta
Swea-Rikez lycka högt uti Eders
Kungliga Höghez Person : som nu
af *GUD* sielf gifwen är Vår aller-
nådigsta *Drottning* til hugnad/
thesz Krono och Riket til försvar/
och vårt almenna wesende til en ny
vndsättning ; hwar til himmelens
GUD gifwe vidare lycko !!

Mitt affeende är / at wisa orsa-
ken til the ändringar som tid efter
annan skedde äro i hela werlden/
men förnemligast uti Swerje ; hwil-
ket i forna tider har warit ett Cana-
an och Paradis emot thet nu är.
Then lärde Pufendorff och andre
holla med / at i Swerje har warit
Äboer strax wid Noe tid ; men hel
owist är / hwad lüfflighet har
lockadt

lockadt them at förwerla sitt Cana-
an och Gyllene Land med wåra siell
och jern-klippor / sin liusa och liuswa
sommars yti wår fulna och mulna
winter ; ther icke jordennes och lan-
des almenna bestaffenhet har warit
annorlunda förr än nu : wil ther-
före här yti wisa skäl til andras gif-
ningar / nemt. til the som wår salig
Oloff Rudbeck i sin Atlantica fram-
förer / och at thet intet är / som en del
oförståndigt mena / dicht- och fabel-
werck ; at icke Swerje förr har kunnat
wara ett Paradis med / och en bo-
ning för Gudar : at icke Pallas, Flora,
Venus och andra Lust-Gudinnor
hafwa kunnat här blifwit födde och
opamade / och lefwadt med Swen-
ska Fruentimren alraförst tilsaman /
och at the sedan här ifrån hafwa
flyttadt sig lengre in i södra Euro-
pen. I medlertid är mitt första nöi-

je / at finna igen en sanning wr en
ting som holles för dight / och som
tiden har giömt och begrafwit: thet
andra är at behaga Eders Kungli-
ga Höghet / som hela Riket jemte en
vnderdånig wördnad hembär och
vposfrar nu sin största kärlek: Ther-
nest at winna then lärda werldens
ynnest och bifall. Förblifwer med
diupesta wördnad /

Eders Kungliga Höghets

1718. then 16 Dec.

vnderdånigste tienare

E. S.

: o :
Förrtal.

MAn borde låta gå förvt en Theoria Telluris eller en handling om Planeternas första tillkomst / om theras öndring ifrån sitt Chaos och om theras lopp och motstånd vti sin Luft: wore nödigt jemmvel at jemföra Cartesii, Newtonii och andras meningar här med / så at Läsaren sielf döma kunde / hvilken best följer stäl och Geometrien effter: men som thet för widlyftigt nu wore / så fordrar thet sin egen handling. Demottejeligit är / at icke jorden här ändrat sig ifrån bättre i femre / har varit förr ett paradys och en gyllene tid / men nu är sig intet mera lik. Hvilken neka tors at icke sådant har sin orsak / ty utan orsak och medel hvad werclar naturen? Söker man thereffter / så faller man ofelbart på en tancka at sådant bero motte i Solen eller vti sielfwa jorden / eller i thes luft eller thes lopp: som thet alkaliskmätigast är at thet i loppet består / så skal man wisa all tings enlighet themed / samt

Förrtal.

Gudz ordz / och hela thet naturliga wesen-
sandes instemning. Men at wi thet
med synen och erfarenheten intet förr
hafwemerkt / är intet mer at vndra på /
än at ingen på så munga 1000 åhr har
förmerkt / at jorden är en planet / löper
omkring Solen en gång om året, hwel-
wer sig som en boll i lufften / gör sina
dagar och nätter therigenom ; skulle sy-
nen och sinnet döma therutt, så gick solen
och stjernorna ofelbart omkring / hela
Himelen hwelwde sig om wår lilla jord-
punct. Ty ser man at syn och sinnen
hafwa föga luss at fatta thet the dageli-
gen anröres af / utan inbilla förnuftet
mycket som osant och orimligt är / och
föra ens förstånd i samma dumbet och
blindhet med sig / hwar til hela naturen
kan wara ett alment bewis. Si så sker
thet jemtvel med wår planets loyp och
fart omkring Solen ; skulle i sanning
wara at farten afminskar sig / så kan
syn och kensel och egit merckande alde-
les intet bewitna thet / utan förståndet
moste taga andra stäl och bewisligheter
til råd / som äro the ändringar som sked-
de

Om Jordens gång och stånd. 9

De äro tid efter annan innom kretsen med oss och med sielfwa Landskaperna på jorden.

Ut meningen rett må fattas / så är then i ett begrep sådan: at jorden har lupit fortare omkring solen förr än nu / har gjorde kortare dygn och timar; astagit i sitt lopp altsedan / och nu går långsammar; och gör lengre år och dygn: hwilket alt förlengde år i anseende til tiden / men intet til dagars och timars antahl.

Första Bewiset.

Ut the första tidernas Paradis.

Ud; ord berättar om ett Paradis / om en Lust-gård benemd Eden / ther *Adam* med *Eva* hafwa blifwit satte vti: all förnödtig lust skulle funnit sig ther in; werter / frucht och timmelig lustighet i största ymnighet. Mongen holder före at hela jorden har varit samma Paradis / så ock luften nödwendigt motte stemt in thermed och varit sicketlig at

bringa alt sådant fram och hollat sedan
wid macht.

The Hedniska Poeter hafwa jemwel
haft kunskap om ett alment Paradis/
som beprydt har the första tiderna: the
kalla therföre then tiden en stadig wår/
entidsens wår. *Ver Temporis, ver etat-*
tis, ver mundi, ver perpetuum, the med
themerkia ut / at så wel himmel som jord
hafwa warit lika en wår.

Homerus (Poeternas retta Farfar) har
gjordt så mycket af samma tid at han liknadt
then wid en himmel / har sadt alla Gudar
och Gudinnor thit / har gjordt för Floram,
Pan, Pomonam hemwister / förment at
Pallas, Venus och alla andra Lust-Gudar
haft här sitt tillholl / samt sina samträden
med menniskior / så at Gudar och theras
Sønner med menniskior warit tillsammans:
som betyder at jorden har warit lik en
himmel / och tiden af en himla-förnöjelse.

Then samma tiden är förlitnad med
Gull thet ädlest Metall, then följande med
Silfwer / och the andra än följande med
koppar / jern och ler: och som the hafwa
funnit jordens afstygande til twert / ym-
nighet

nighet och lustighet / så hafwa the jemma-
fördt then med femre och femre metaller.

Plato och andre tala om en terra Atlantis;
hvilken Atlas har burit på sina arlar en
hinne / the med han förstår all then lustig-
het som therifrån kommer: hafwande then
Hette bewaradt en trä-gård the fructer
af gull och ädla metaller, hafwa wert vti.

Med ett ord / then tiden har varit en
währ / som har wahrat året in och året
vt: Sommar / winter och monga ändrin-
gar äro langt sedan tillkomna / som Gud
egna ord synes utwisa / så Gud setter lika
som ett owahligt måhl för Winter och
Sommar / och gör ett löffte af ett oförän-
derligt stånd thewid. Om nu en sådan
währ-lik och warm tid hade varit / som
hafwer gjort hela lenden till lust-stellen /
moste ock sielfwa lufften och tiden the-
med instemt / thet är / moste hafwa varit
af en jenn och stadig währ / som thylift har
kunnat föda utaf sig. Intet gör then
alsmechtige **GU** Den om winteren någon
sommars / ei heller inwonder polen en wer-
ma som i the Södra lender: utan hwad
lag Han har satt vti naturen / then holles
Han

Han wid macht / som ock theß werckan.
 Theraf kan slutas at then tiden har warit
 en währ utan ändring.

En sådan Währ finnes orsak til / om
 man holder före at jorden så för tiden har
 gäddt fortare än nu; thet är / at solen har
 warit en liten tid öfwer och en liten tid un-
 der jorden; så ingen bete har kunnat för-
 stercke sig ei heller någon köld / utan then
 ena har demyt och blandadt then andra ut/
 så at thet blifwit en härlig lufft / en sta-
 dig währ / en gyllene tid / ett Eden och
 Paradis / en jord som *Atlas* bebodt. En
 sommar är ju intet annat än ett solens
 lengre wistande öfwer oss; en winter ett
 solens lengre wistande inunder oss; om
 begge omfliffen äro korta / så får intet thet
 ena mer inrymme än thet andra / begge
 moße göra en sommar och winter til-
 samman / thet är / en währ. Man kan
 pröfwa thet med en Thermometer som
 henges på en rull; wendes then för en eld
 långsamt / så stiger watnet in uti högd;
 om fort / så stiger thet til mindre högd: om
 lagom / så stiger thet til sitt wisfa steg: Li-
 kaledes solen / om omfliffterna äro korta /
 så

tå förorsakas therigenom en blandning af Sommar och Winter / thet är / en Währ / en sådan luft som beskriwren är / ther af Gudarna sielfwe och theras Sønner kunde hafwa haft sitt nöje. Af thetta ser man / huru jorden har lupt itå fort om sin Sol / rullat sig med thet lamna fort om sin axel / och giordt åhr / månader / dygn och timar korta / och ther med sielfwa tiden af en himla-luflighet. Thetta är thet första stället til at jorden har förr gådt fortare och giordt snabbare sina åhrs omlopp : Af the ändringar som sedan skeddé äro / skola andra framdragas.

Andra Bewiset.

Af all tings första Tillkomst.

Det tid har warit som all gröda är tillkommen / alla werter vr sina första frön och alla diur vr sina ägg. **S U D** 3
Orð talar här om at sådant är skedd me- dels en befallning i the sex skapelse-dagar ; hwilken befallning utgick till alla haf och nder / at the skulle söda frön af sig til al- lahanda trån / skulle söda diur större och smerre ; Hafwen skulle söda fiskar ; thet är /

är med ett ord / skulle opbringa alt sådant
 som ifrån then tiden hafwa skulle en födelse
 natur töen ena effter then andra. Ther
 til fodras och likmatigt Gudz ordning och
 naturen en stadig och jema währ-tid. In-
 gen wext alstras then ena af then andra
 jemmuel nu för tiden / ther icke en jema
 währ-warme hiesper inbader och bisprin-
 ger alt med en lagom rörelse : ingen mast
 får sitt lif ther icke warmen gör rörelsen/
 som ster om sommar och währ : om win-
 teren är sådant dödt och stelnaft. Här af
 blifwer samma slut som förr / at en jema/
 long och stadig währ har varit thes orsak.
 Jorden föde af sig alt sådant / är befall-
 ningen : til afleisen och til wexten fodras
 ju en währ som lengre wahrar än ett åhrs
 omlopp ; binder then alrahögste Guden
 något / förler Han wel medlet ther til. Af
 alt thet sluter man / at en longlig währ har
 varit i then första tiden / thet är / at jor-
 den har gådt fortare om / gjordt sina om-
 lopp och hwarf i mindre tid / at lufften har
 behollit hetan som hon har sådt om thet
 korta dagen och opwermt ther med nat-
 tens föld : samt at lufften har behollit
 földen

kölden / som hon har sådt om natten / och
 flukt eller kyladt ther med dagens beta / och
 gtoridt sig sålunda en Wäderlek som be-
 quwemlig war för all tingz första opkomst.

Här utaf finner man theas mening
 wara orimlig / som tro at jorden har wa-
 rit inbyggd med folk för Adams tid : samma
 tid när hela Werlden försedd war med ett
 Paradis / war ock effter GUDZ Ord all
 tingz början ; men för then tiden har
 hwarken jord eller Planet varit til : eller
 om the hade varit / så hade thes all- för-
 hastiga omlopp giordt en så stark beta at
 then hindrade nya opkomster och wexter /
 och effter then tiden en alt för stark köld.

Jag wet at en och annan kan tencka sig
 hafwa sög och tilfelle här på ta tala ; neml-
 at man holler före / thet all ting utan Gudz
 omedelbara werckan af sig sielft är opkom-
 mit : men utom thet at meningen är at
 ehwad GUD i sådant gör / brukar Han
 sitt eget werck sielfwa naturen til / och gör
 Orsaken / hwar af Hans wilje följer. Thet
 samme är ju at göra ett medel eller en Or-
 sak / hwaraf en ting följer / som at göra
 samma ting utan ett föregående medel.
 Ei

Ei heller dristar man sig widare at gå än
 GUDS Ord gier anledning / som selft
 säger at befallningen stedde til jorden at
 then skulle föda diur af sig. Omedelbart
 finne wi thet intet wara stedt / thet ena
 medlet war ju jorden / thet andra luftens
 wärme som ock omtalas. Men wil man
 wara ensindt / och endtelig hafwa thet wa-
 ra stedt omedelbart / honom lemnar man
 sin mening / doch at han thet jemte gier
 en annan tribet at förblifwa wid bolstaf-
 wen i GUDS Ord.

Tredie Bewiset.

Af thetas Alder som lefde för Syna. Floden.

Många hafwa haft beswär nog at fin-
 na ut orsak til then omenstelliga Alder
 som the forna Fäder hafwa lefwadt ut:
 the thet hafwa hunnit til sina 800 och 900
 år / och då först affomnadt i en lagom
 Alderdom: thetas första lefnad har swa-
 rat emot vår sidsta / så at lika gamle haf-
 wa kunnat nu som thetas barn left med
 the Gråhåruge i vår tid. En dehl har sökt
 jemföringen på hel andra wägar: then
 ene giör thetas år til våra månader / men
 går

går ther med alt för langt tillbaka: en annan med månans åhr eller 354 dygn / men thet gör en för liten tillnad. Andre holla wel med ådren: men orsake ther til föregifwa the wara theras ensaldiga lefnad / nyheterbet / mat och spis / theras ledighet äfrån bekymmer / hwad mera som afslår oss lifztiden i otid: men thet gör ändoch intet tillfyllest: skulle någon nu för tiden inretta ett thyllift lefwerne / så syndar likwel sielfwa naturen honom fort: blodet och ådrarna skulle minska sig / och draga sig in / tills at kroppen förlorar sig sielft wid then retta ålder / som torde wara 100 eller 120 åhr.

Men gån wi så wida at wi holle föref at jorden har lupit fortare förr / har gjortt fina åhr på 365 dygn / men hwart dygn mindre och timan warande theremot / så finne wi strax huru then höga ådren lempar sig til wår. Om jorden har lupit 4 gångor om solen för syndasfloden samma tid hon nu löper en gång / så kunde en Förfader ha wa lefwat ut 4 wåra åldrar och doch intet mera tid ågdt än wi. En Methusalah, som såg sina 969 åhr / kunde

doch intet mera tid sedt än en ålderstigen hos oss; så begge hafwa öfwerlefwadt lika long tid / men then ene flera Somrar och Wintrar än then andre. Sedan sinne wi af Berettelser ifrån thevhrminnes tider / at menniskians ålder har minskat afalt mer och mer. Abraham kunde intet fylla sina 200 åhr; David intet sina 100; och wi i vår tid eller the i Judalandet neppeligen 60 eller 70 / och än langt här effter torde en hög ålder wara wid 20 eller 30. Doch om wi råke sielfwa tiden effter vbrek gång och samma vbrlodz lengd / låre wi och the blifwa sams i tidräkningen / och then ene intet finna orsak för ålderns skul / at wi så then andra en så diup wördnad.

Fierde Bewiset.

Af Synna-Floden.

Synna-Floden är monga meningar then ena omwifare än then andra: the meste wilja then naturligen wara stedd / neml. at Gud som omedelbart har gierdt naturen / skulle brukat then sedan til medel at lasta förra Werlden öfwer

werenda och aldeles afplana thes bild medels all tingz förstoring. Meningen som the Sinrike hafwa fattadt och andre sedan behollit / är at jorden har blifwit klädd öfwer alt med en storpa och watnet warit therinwader / hwilket igenom en stark Solens beta och utpösning hade bendt storpan sender och brustit ut i en flod / och giordt the ojemnheter wi nu här se. Men thet lemmas i sitt höga werde / emedan än ingen har opröjdt wägen fören bättre mening ; doch stemma mesta Luden thes uti öfwerens / at en stark hete har warit för Synna-Floden / som kunde hafwa giordt en så stark werckan på watnen.

Uf wår nya mening följer först at then starcke beten har spelt på watnet och skildt alt likt ifrån olift / thet seta ifrån thet wåta / thet salt ifrån thet osalta / och thes af giordt en storpa och hwalf öfwer watnen : När sedan heten har minskat sig / har alt sådant krympt tillsammans ; wådref som har warit inflempt har trengt sig ehop / thes stora ledigheter äro blefna emellan hwalfwet och watnen. När nu ett fall är stedt / så har thet ena med thet

andra fölgt med och brustit sender och sul-
lit i sanct. Theras kunde the vnderjordista
Watnen wara opkomne / och floden för
synden skul strekt sig belä Werlden öfwer:
widare skäl thertil finne wi af alla the
jordmohner och tilstörpningar som hwar-
table ligga öfwer hwar andra. Lerors
tilhårdning i sten och berg / dalars ned-
senckningar och Berg- Slutning ar be-
wittna thet samma: som ock at en ras-
ning och sönder-bristning kan snarare ske
af ett fall än af en utbristning.

Här wid förefaller thet at merkla / at
sielwa jorden bär teken för sig / at monga
ändringar hafwa sig tildragit: neml. the
monga storpas af sten / berg / sand / sneckor /
leror och myllor / som wisa at en temme-
lig bette har varit i första tiden / så at then
har kunnat trengt sig igenom en så tuck
jord och storpas och wendt ler i sten: och at
en temelig köld moste sedan hafwa varit /
som har giordt at ler har behollit sin lerach-
tighet och myllan fådt sin swarta: sielwa
swartmyllan bär ett witne och teken til en
winters tiltagning.

Söljer therföre här af / at för then almen-
na

na floden och söndringen inga ändringar i wädret / ingen storm / nederbörd eller thyllt har varit / utan en dunst och ånge har suchtat jorden alt öfwer. Men sedan watnen äro komne öfwer jorden / så hafwa ändringar stelt sig fram / winter och sommar delt sig åt / ostadigheter yppat sig. **GUD** har satt effter floden ett mål them emellan / och ther jemte en regnboga til ett tecken af ett stadigt warande. Thetta holder man före hafwa sålunda sin riktighet / så wida **Guds** ord stemmer öfwerens ther med : man går med gifning intet vidare än andre förvt.

Jemte Bewiset.

Af alla Länders aftagande i Godhet.

Wille wi i Chronickor eller wtt sannare berättelser om the förledna tider / så finne wi ett rikt och ymnigt land i ett som nu för tiden är fattigt : en gyllene tid ther nu är en kopparsjern- och ler-tid. Ymnighet af wexter och annat har varit ther nu alt ofruchtsamt och fattigt är. Swad rikare Land har varit än Canaan, thet merke wi af Judarnas första ankomst

thit/ så the funno wjnklasar som en Carl
 knapt mechtademed at bära : midlet och
 honung flödde thet / thet är war i så stor
 ymnighet at thet liknas kunde med floder
 i lander : Söder man therefter nu för tiden;
 så finne wi en alt för sellsam ändring.
 Wexter finnes i then ymnighet intet mer/
 ei heller folck och annat : liksåledes i andra
 Lender / thet naturen nestan har tagit til-
 bakars hwad hon förr har gifwit och lof-
 wat / och nekar hwad andre beretta thes-
 om / så armonga berättelser holles nu för
 dicit och fläder och tros som Ouidii Fabler/
 emedan landet och alt thevtti har ändrat
 sig / så at Läsaren intet kenne igen hwad
 boken säger. Har nu jorden gådt fortare
 förr än nu / så följer af thet som förr bewist
 är / at tiden har warit ymnigare i sig sielft/
 lusten lustigare likmåligt med tidrens
 berättelser. Ty får man ock härvtas
 samma slut som af thet föregående / at
 jorden har gådt fortare omkring Solen;
 giordt sina Somrar och Wintrar kortas
 re / dygnen med timarna steckre / och så-
 ledes med en jennare warma gifwit all
 ting sitt lif och sin trefnad.

Siette

Siette Bewiset.

Af Swerje / at thet har warit inbygdt för än något annat land.

SWerje gifwer oss än större ophysning: then wida kunnige D. Olof Rudbeck visar i sin Atlantica monga skäl til at Swerje har warit ett ymnigt och hårligt land / rikt af inbyggare; ett tilholl och skida af folk; en boning för gudar: at the förnemste bedriffter och hielte dater hafwa sig här tilldragit; warit en ort som Poeterna hafwa diktat sina fabler yr. Sam. Puffendorff med flera andra tilstå / at ibland the första Lender har Swerje blifwit inbygdt; och är ingen som nekar at icke solet har warit i Swerje som flödat har öfwer Europen, som ynglat armeer af sig then ena större än then andra: med ett Ord har warit ett Land rikt af Folk / frucht och wext / hårligt som ett Canaan: mer at wi intet finne thet och kenne landet igen af beskrifningen / och förmene at Sal. Olof Rudbeck har talat mer af en blind klärlek för sitt Land än af en sanning /

ning / thet kommer af the offta förberö-
 da orsaker : och moſte wi intet neka en
 ting ſom en har klara ſpår til / thet icke
 ſåkrare prof och ſkiäl kan wiſas emot. Har
 nu jorden luptt fortare förr / ſå har hon
 giordt en härligare luſt / giordt mindre
 ſkilnad emellan winter och ſommar/
 dag och natt ; ſtaffat en ſtadig wår : ſå
 följer at Swerje then tiden har warit
 rikt och ymnigt / ett land ſom förklenas
 kan nu med en Savoye och Italie : thit
 hela then förre werlden har sökt / och
 lockade af ortens och luſtens liuſtighet
 ſlagit ſina telt : tå ock all ting har ſig
 kunnat tildraga / ſom om wår Atlas och
 theſ förtreffeliga land förmåles ; men
 medels löldens och winterens tillökning
 har thet förreerradt bliſwit / ſå at en del
 ſtulle ynäs hafwa ſkiäl at neka thet/
 emedan the få anledning af then åtſkil-
 nad / ſom emellan landets beſtaffenhet nu
 för tiden och theſ beſtrifning finnes.

Siunde Bewiset.

Af Americas inbyggning.

Huru Americanerne äro tillkomne eller
 ankomne til sitt land och sin stora
 ö / som likwel så wida stild är ifrån wår
 werld / är owisst ; ty moste gisningar
 fylla thet sanningen intet recker til: me-
 nande en del / at här emellan förr har
 warit ett land / thet är en bro öfwer
 Ocean , thet folk och diur hopetabls haf-
 wa kunnat framkomma til sielfwa Ame-
 rica : en del fly til ett okunnigt land in-
 vnder polen / thet ifrå folck hafwa kunnat
 flyttadt sig in til America och så len-
 gre til söder. Men som thet förstå orim-
 ligt är / synes jemtvel thet andra wara ;
 ty thet okunniga landet vnder polen mo-
 ste henga wid Grön-Land / hwilket är
 et sådant som ingen menniska kan trif-
 was på för köldens skul. Men holle wi
 oss fast wid then meningem / at jordens
 lopp har warit snabb i börjon och gjordt
 kortta dagar och dygn / jemte en wår och
 jemnlit luft / si så kunde Uboer sunnig
 ytterst i Lappmarken / samt yti Grön-
 Land /

Land / och ther utan liffs spillan bodt / och så flyttadt sig lengre wester eller öster ut til samma Meridianer som nu America ligger vnder : några dagars resa kunde tå hafwa fördt them ifrån Grönland / som öfwer Lappmarcken belägit är / in på the middags Vinter som nu Americanerne äro in vnder ; emedan lufften har varit stilla / och af ingen särdeles hetta ei heller köld / utan sådan som i April månad i Swerje besinner sig ; sedan then tiden har vinteren tagit öfwerhänden / och glordt bemelte Land öde / och stengt igen för flera then gina framfarten.

Ett bewis eller Prof.

At Lufften kan vara lik en Wår / om jorden löper hafigare om.

Wå thet intet twiflas må at icke ett hafstigare omlopp har en werckan at göra en Wår i ställe för winter och somnar ; thet är / at göra en jenn Wåderlet i ställe för två ofjemna / så will jag wisa thet med en Thermometer, som med fallande och stigande vtmerker hettans och köldens Grad. Man ser i starkesta sommar / at
Spiri-

Spiritus Vini stiger op till (a) vti glas röret Fig. 5. i starckste kölden krymper ehov och faller till (b); theremellan till (mopn); och om Wären till (c). Nu henger man en sådan Thermometer på ett huil eller en rull Fig. 2. framför en eld; best kan thet pröfwas i en glugg/ ther kölden spela kan på andra sidan och hetten på theenne. Får nu rullen med Thermometern stå hel stilla emot elden några timar/ si så stiger enteligen Spiritus Vini till (f) sin högsta Grad. Wendes rullen om på andra sidan emot kölden och får ther jemmvel stå hel stilla; så faller thet till (e) sin lägsta / i anseende till köldens starckhet. Thetta sker om Thermometern får blifwa orörlig en stund / at hetten / som omkring år/ får werka therpå/ till wermen utom och innom komma begge i jemmicht; ther till en wist tid fodras/ til exempel, 3 timar. Men sker en Wendning med rullen först hel sacht / som på 2 timar ett hwarf/ si så hinner intet Spiritus Vini at komma så högt och intaga Wärmens Grad som utom år / utan går till (m) allenast (Fig. 5.) jemmvel på andra sidan hinner intet kölden at drifwa thet

then ned lägre än till (n). Om wendning-
gen sker på en half tima hwart hwart / så
kan intet Spiritus hinna högre än till (o)
emot samma eld / eller lägre än till (p) emot
samma köld ; och så länge then halfwa ti-
mans wendning påstår / stiger och faller
Thermometern emellan o och p, intet hö-
gre intet lägre / emedan tiden förnekar at
komma ther ytom. Om nu wendningen
sker hastigt / en gång om Minuten eller
secunden , si så har Spiritus intet rum at
stiga eller falla / utan måste stå stilla på ett
ställe som wid (c), då en medelmottig wer-
me holler then innerwarande lufften qwar/
emedan ingen tid lemnas at taga an köl-
den ei heller hetten.

Nu wil man holla före at Fig. 2. är
jorden affsturen jemnt effter polarna ; at
Thermometern är lufften : elden eller
Fig. 1. är solen : Thermometerns st-
gande och fallande är hetten och kölden /
eller sommar och winter. Wender sig
jorden langsamt om / så stiger Thermo-
tern eller lufften om sommaren högt om
winteren lågt : men om fort / så får intet
lufften rum och tid at taga emot hetten ei
heller

heller emot kolden / utan moſte holla ſig til
 en wiſſ grad / ſom medlet är emellan
 warmt och kalt / thet är / beholia en ſtadig
 värma / ſom liknas kan med en Wår /
 ſom intet mindre har af hetta än af köld /
 ſom luſtig och behaglig är / och tienlig til
 alt ſådan ſom förr omtalt är.

Henger Thermometern lodrett emot
 ſamma eld / ſå ſtiger then högre än om
 then henger lutad : aforſak at eld-ſtrålar-
 na intet hafwa kden werckan på en ſned
 marell eller ett planum Inclinatum ſom
 på ett planum perpendicularare ; ſkinnaden
 är lika ſom thetas lodretta linier, ſom Geo-
 metrien beſt utwiſlar. Om ſamma eld /
 ſamma Thermometer och ſamma tid wo-
 re / ſå kunde elden driſwa Thermometern
 op til (x) när then ſpelar bröſtgångs
 therpå ; men intet högre än til (h) när
 then ſpelar ſidwerdſ Fig. 6 : ty ſter än-
 dringen emellan h och k. Här af ſer man
 orſaken at ſolen ſticker hårdt an them
 ſom bo iavnder ſollinien / men litet them
 ſom bo iavnder polen / faſt the ſenare haf-
 wa ſolen dag och natt hela månaden i ge-
 nom oppe.

Här

Här utaf följer at om jorden har giordt snabbare omslopp förr än nu / at en stadig wäderlek och Wir har warit öfwer alt: at wemmen inuunder Sollstenen har warit mycket starkare än hos oss i Norden. At then nordiska Wären har warit med en kold utblandad / emedan theß Thermometer har most höllit sig några Grader lägre ned; at then ljufligaste werme har sig insunnit innom 50 och 60 polens Grader / thet dr i wårt Swerje; så intet vnder är / at solten hafwa öfwer gifwit andra Lender och begifwit sig hit / thet hela naturen har haft sitt besta spel.

Ottonde Bewiset.

Utaf Hafweh fastiga hödd förr uti Swerje.

Wet land i Werlden gier klarare teln til at hafwet har warit öfwer 100 alnar högre förr än nu / än som Swerje / Norge och Lappmarken; Man ser på högsta fiellen och klipporna at thet finnes hela trachten öfwer med musflor och sneckor / som wid Udewalla / på ett berg emellan Strömstad och Sundzborg / på Drossholmén och på Körn / thet selswa hafwet ligger 60 à 80 alnar

80 alnar nedrigare; therat then förfar-
ne och sirtike Profess. Bromell har en ym-
nig samling / som jemwel på en hop Hafs
insecter, som wenda äro i sten och sundna
longe in vtri Landet. På andra ställen ser
man runda och bohrade bohli sielswa klip-
porna af 1 och 2 alnars diameter, 3 och 5
alnars diup / men thet öfwer henger ge-
mentligen en klint / som bär mercke at wat-
net har strömmat thet öfwan ifrå ned / och
medels en hwirfwel bohrat och swarfswat
sig ut ett hohl; som lett har kunnat ste om
några stenar hafwa rullat sig med i bemel-
te hwirfwel och ätit och slipat sig ned.
Stielswa landet utwisar / at thet har varit
en hafs botn / at watnet har strömat af och
an / at ett longligt swallande har grafwit
ut backar och dälder; thet är / at hafwet
har flödad öfwer Swerje och the Nordi-
ska Lender för; at thet har varit en fastig
Ebb och Flod / ett strömande af och an;
grusliga fall ned för klippor / hwad mera
som marken bär merke för.

Har nu jorden lupit fortare för än nu/
så har jemwel månen giordt sina omlopp
på mindre tid; Ebb och Flod likaledes.

¶

Är nu Ebb och Flod en tryckning af månan / så följer at tryckningen har varit starkare förr än nu: ingen tid har lemnat watnet af lopp: utan så snart Ebben har varit öfwer / så har Floden kommit / och tvvert om; och tryckningen tatt watnet i högden igen: thet är / at watnet har most städt högre förr än nu / helst wid polerna / emedan tryckningen sker inwänder månan / thet är wid linien.

Swadan Ebb och Flod här komma / är ännu intet aldeles afgjort; dock kan jemwel Geometrice wissas / at then här rörer af jordennes lopp omkring solen: nemligen at sielswa Luft. Kretsen / thet är / Vortex Telluris, som rund är / tryckes igenom sitt lopp uti en oval på ena sidan / lika som en rund wäderboll förd i en luft eller emot watn. Efter samma Elliptiska wäg kan wissas at månen jemwel wandrar. nu som kretsen tryckes på en sida i en ovalform / så tryckes jemwel wår luft och wårt hafst therefter / thet är / at hafwet gifwer sig ut wid polarna och in wid linien lika som en oval. Om nu jorden har luyt fortare förr / så har tryckningen varit starkare

stärckare och Elliptiska skapnaden starkare/
 thet är / hafwet öfwer 100 alnar högre än
 nu: samt at watnet har swallat af och an/
 vtat en fastig Ebb och Flod; har skurit sig
 fram och giordt fiell och dalar; lemnat
 müflor och snäckor effter sig / etc. Doch
 techtes then gunstige Läsaren låta med sitt
 ömndöme anstå häröfwer / tills thet bette
 bewisat blifwer vti en serstild handling om
 jorden och Planeterna.

Nionde Bewiset.

Om Lodswängningar / thet är af *Vibratione Pendulorum.*

Pöds wängningen wore thet aldrä wisse
 Sista som kunde gifwa oss öplysning i sa-
 len / thet är / sielfwa vhren och then Mecha-
 niska tidsmätningen. Man wet at lodar-
 men behöfwer en viss lengd til at göra 60
 swängningar om en Minut eller 3600 om
 timan: är then mindre / så gör den me-
 ra slag inom samma tid; är then lengre /
 så gör den intet så många: wår tid har vt
 funnit then rette lengden / fast hea är stila
 jachtig lika som styrmans stenar på årstil-
 liga orter. Skulle nu the årde hafwa
 giordt här på prof för i eller 2000 år sedan /

E

och

och lemnadt of retta måsticken / thet är /
 mått sin tid som wi hafwe giordt med wår /
 så skulle man snart nog kunna sluta / om
 icke thetas tidlengder hafwa warit til en
 del kortare än wår / samt at Lod. armen
 här effter än mer moſte förlengas. Om
 man noga ser effter then lengd som Loden
 hade til ett timmslag wid Tychonis Bra-
 hes tid / så finne wi en liten ſkilnad redan;
 men ſom i eller 200 åhr intet kan göra en
 ſå merckwerdig åtſkilnad / ſå kan här medels
 intet ſäkert prof ofſinnas. Then ſenare
 werlden kan bette theraf ſe om wi hafwe
 grund eller ei.

Tionde Bewiſet.

Uf Stiernor / Planeter, och Himmelen.

Hvad nu andragit är om jordennes
 ändre och mindre lopp / torde en
 mena at man beſt kan inhemta af himmelen
 och ſtiernor oftomof: emedan planeten
 med ſin krig farer in uti Solens ſtörre och
 löper ſin ring ut: tå hwar ſtierna ſulle
 kunna gifna teka / om jorden afminſkar
 ſitt lopp: tå forna ynes ſkola fehla / ſom
 gjorde åro effter himmeiens lopp / och jem-
 förda

förda med solens eller stjernornas stället. Förmörkelsena skulle ei heller stemma in/ utan så stor afsaknaden i loppet wore / så stor wore ock misräkningen.

Men swar här på är thet ; at wi ingen wissbet kunne inhemta här om af något som ytom oss är / til exempel, af himmel/ stjernor eller något annat ; utan woredyg- nen förlengde 1000 resor / så skulle ingen sterna ynnaas therigenom wara flyttad ur sitt ställe ; ingen priel i en tasta stode there före at ändras / eller någon förmörkelse falla thet minsta ytom sin tid. Utren må- te wi intet efter tidens lengd / utan efter sommar och winter / efter höst och wår / thet är / efter årdringen wid solintet / så rekna wi första / andra / tredie omgången. Kommer jorden fortare eller långsamare thit / så blifwer doch intet mer än ett om- lopp och ett år af : ginge jorden 30 år som Saturnus omkring / så flyter thet doch intet sitt år / för än thet kommer på sitt förra ställe emot samma stierne. Ty följer at af himmel och stjernor ingen vnderrettelse widare kan inhemtas än at åhren begyn- na och komma til slut ; therfore hastwa the

gamle alt råknade sin lefnad efter somrar/
wintrar / höstar och vårar.

Thet andra är / at Planeten må gå fort
eller långsamt / så gör then doch lika mon-
ga dagar eller dygn om året. Enär pla-
neten går ifrån wägen och kommer til wäg-
punkten igen / så fylles 365 dygn / antingen
han har lupit i en enctel eller 4 dubbel tid:
intet anörunda än om man hade en trisa
vnder wagn / som föras künde på en arm och
röras omkring en axel: wendes then sach-
ta eller fort om / så wender sig trisan lika
manga resor om när hwarfwet är ute: el-
ler som ett wabuligitt wagns-hjul / går thet
en mil hel fort eller hel långsamt / så gör
thet lika manga hwarf. Theraf blir slut-
tet at man ingen twisheit hårom kan inhem-
ta af stjernor och af himel / utan wi måste
söka ut sanningen af ändringar hos oss sielf-
wa / igenom the stäl som anförda äro.

Uf Planeten Jupiter.

Doch emedan wi tale om Bewis ifrån
himmelen / så finne wi ett af plane-
ten Jupiter: förmerkt är / at then gör
dagar och netter som wår jord / men på 6
wåra timar; theraf kan slutas at then
hwel swer sig fortare om än wår jord / gör
4 dygn

4 dygn emedan vår jord gör ett / och har
 ther utinnan ett paradys och himmel. Or-
 saken at wi äre komne så effret / at icke wi
 beholle samma fart / nytte är vårt förra
 paradys / synes wara härkommit af then
 offta nemda afminskningen. Och är Ju-
 piter ett klart prof til at jorden i sitt om-
 lopp stånar af alt mer och mer / som sagt är.

Bewis af Gudz Ord.

Ut the Zehn som föregå skola yttersta Domen.

SOm man intet widare tenker at gå
 än Gudz Ord wisar oss wägen / så wil
 man til bewis af jordennes afstannande
 framföra några Zehn och bebodelser som
 föregå skola yttersta tiden ; hwilka när
 the instunda / wet man at intet langt är
 igen til sielfwa slutet : teken äro.

En förödelses styggelse ; wid sista tiden
 skal all ting förddas / som nu the yttersta
 lende vnder polen : skal jorden intet blifwa
 ttenlig at bo vppå ; men isto-slechtet min-
 stas och borttorckas etc. Gör jorden long-
 samare lopp / så tager winter och sommar /
 änderligheter , ofrukt sambeter och förö-
 delser alt mer och mer til / och blifwer en
 hunger af. Om thet bör lempas til Jeru-
 salem

isalems förstöring lemnar man; orden ther
effter strax förmåla om ett slut öfwer alt.

Tekn i sol och måna. Orsaker til mong
tekn gifwes om tiderna förlenges; om
winter och köld tiltager / som 1. at fastliga
förmörkelser skola komma / som giora
folcken ängest och ängslan: förmörkelsen
lempar sig effter tiden och har sina 2 å 3
timars tid: om timen är förlängd til 3 eller
10 wåra timar / så blifwer då 6 eller 30 wå-
ra timars förmörkelse af.

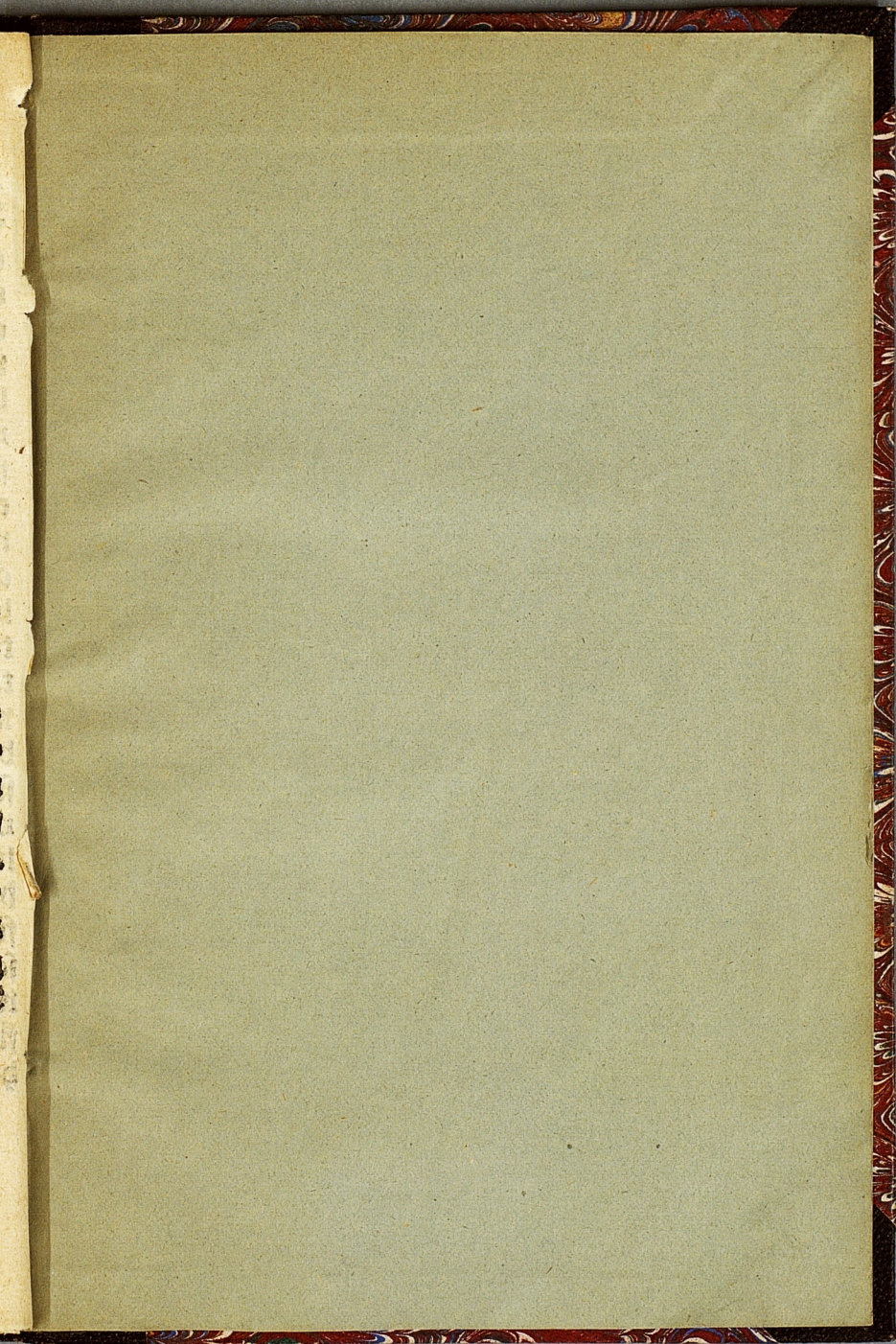
2. Hafwet och wågen skola bulra:
ju lengre winter och lengre sommar / ju
fjörre ändring blifwer lufften underkastad /
hwilket ses at sielfwa hösten / då regn / ne-
derbörd och bläst komma fram / effter som
då är skillnad emellan sommar och winter /
warint och kalt / och begge willa hafwa
högsta welde: men är thet en jern lufft
eller varme / som wti Starbrast dagarna /
så är alt lungt och stilla / som i forna da-
gar har varit. Men röd slutet / huru en
planet bristar sender wti minsta partiklar
och slingras i en eld och faller igen til sin
första lufft och oprinnelse igenom ett af-
stannande; thet wet allena then högsta
GUDEN / och wore thet en diert förmåten
het at therom något underjöt giora.

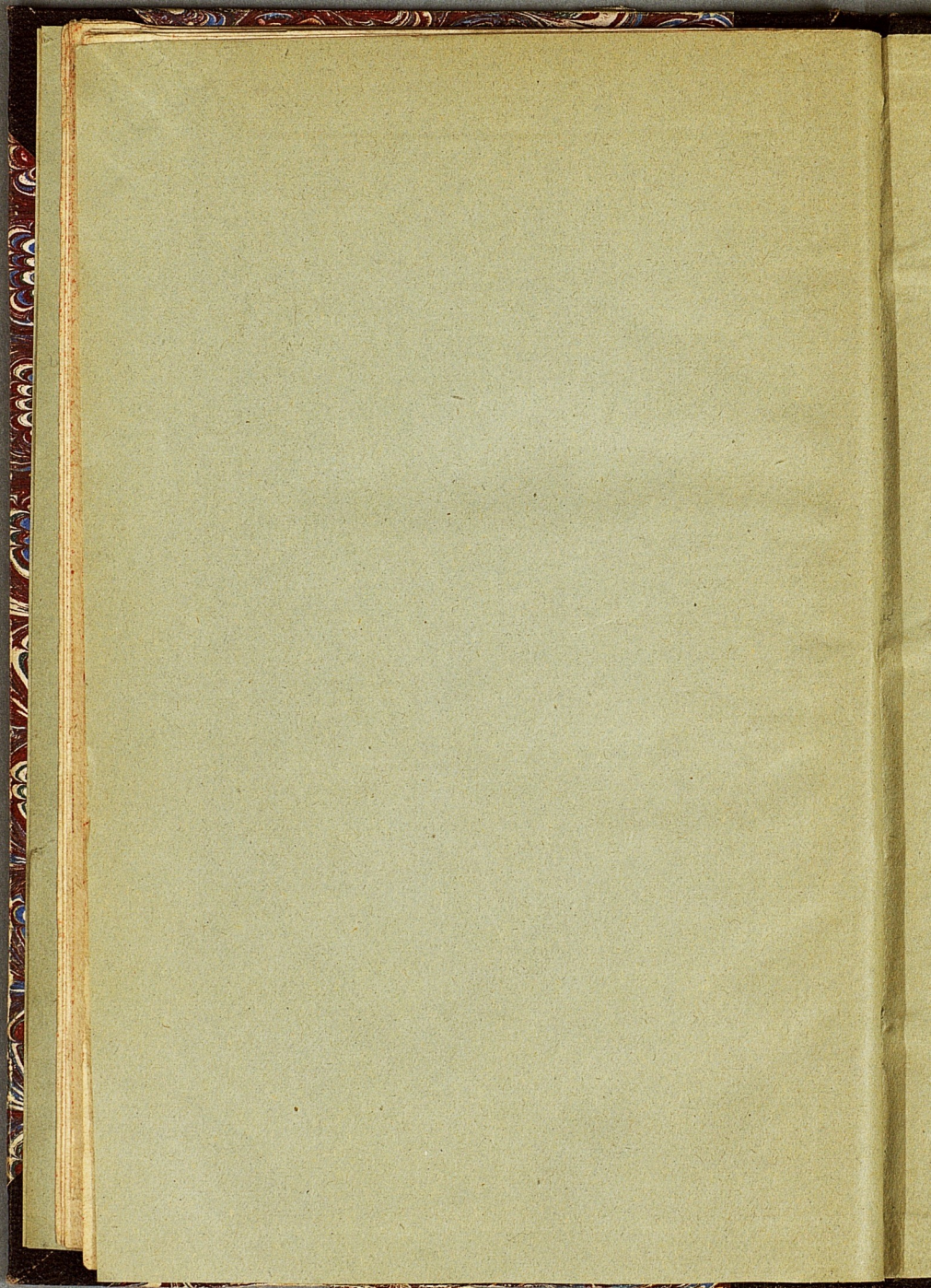
Om Burnetz Mening.

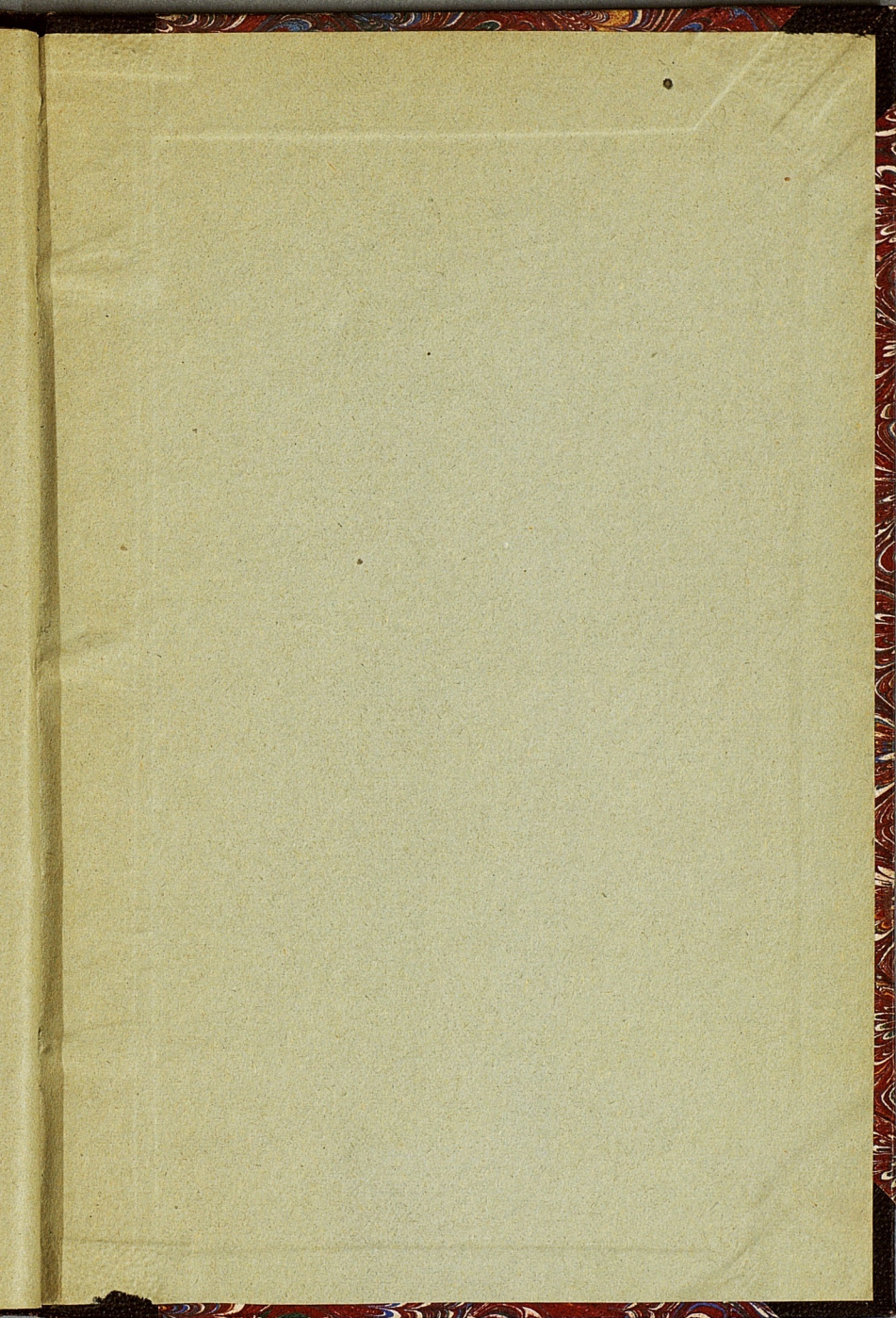
D Nöre hafwa ock funnit at jorden vnderkastas stora ändringar; har hafft en vel annan luft förr än nu; har studit och pårlat af en stark beta/ och sedan afkyllt och skaffat sig ett Paradis/ medels en jernuwerma. Orsaken ther til har en lård Engländerare benämnd Burnet i sin Theoria telluris gifadt wara then/ at jorden för Wyndaflo den har följt verra Linien/ eller æquatorn effter/ då jernuvel sommar och winter hafwa warit som nu en wår: men af en hop ändringar wid Wyndaflo den har jorden förloradt sin förra jernu- wicht och wendt sig til sollinien/ thet är Ecclipticam. Som thenna meningen gör en del tilfyllest at wissa tidens ändringar / lemna man at bifallan: Doch med förbehåll at the stār- stoda huru then stemmer med naturen in: 1. Ingen af the andra planeter föres effter linien utan effter sollinten; och tror man billigt at thet samma som drifwer them/ förer ock jorden omkring. 2. Men wil man samtlycka til/ at jorden har förloradt jernu- wichten igenom sänderbristningen i en flod/ samt at hon har wendt sig om / at öster har blifwit til wester / eller söder til norr /

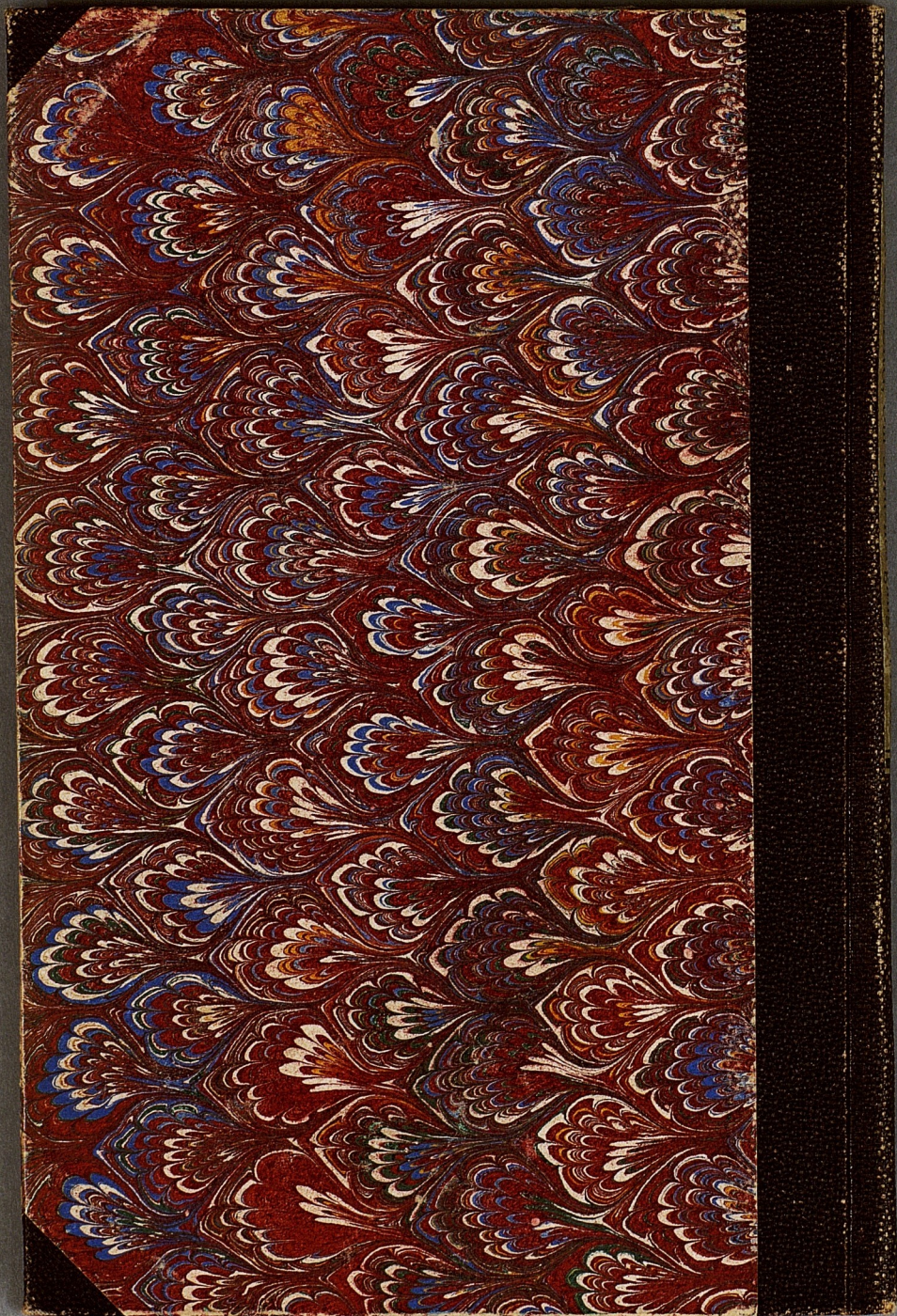
thet är at Canaan och Ægypten har flyt-
 tadt sig til Lapland och Umo: i ty thet är
 lett giordt med en boll i en fri lufft / at thet
 wender sig om / setter thet op som förr har
 varit ned. Men huru skulle en så liten
 klump hafwa macht at föra hela sin stora
 omäteliga krets / thet är Vorticem Telluris
 med sig vtur jernwichten: sielfwa kretzen
 som föres i thet oendeliga omkring / kan in-
 ret med sin lilla medel-punkth wendning
 koinna vtur wägen: jorden wyder sin om-
 krets / thet är vorticem och intet kretzen sin
 jord: thet större har ju macht öfwer thet
 mindre / thet som dolles moste ju följa thet
 som holler. Wender man sig om på ett
 skepp til öster eller wester / låter thes före in-
 tet skeppet segla en annan wäg: här vti wy-
 nes thet påfundet hafwa någon ormlig-
 het. Här af sluter man / at fast mongen
 tycker sig hafwa stål til hwad på sinas kan /
 så bör thet doch lemnas vnder gifning.
 Ingen ting bör bifallas; som icke Gudz ord
 och oryggeliga stål samtycka til. Om thesa
 wår gifning kan gifwa någon ophysning
 eller anledning til thet så sanna är / så är här
 med wunnt thet endamåhl som åstundes.

FINIS.

www.books2ebooks.eu